

Pərvanə MƏMMƏDLİ
dörsent

Mələm siyasi məhdudiyyətlər, azsaylı nəşrlər, qəzet və dərğiləri Cənubdakı ədəbi prosesin tam mənzərəsini yaratmağa imkan vermir. Hec kəsə sır deyil ki, Ana dilində rəsmi təhsil almağaq problemi ilə üz-üzə qalan güneylilərin, ədəbiyyat dünyası mütləq və oxucu gərginliyi ilə hələ də ələyaxardır. Bu dilə oxuyub düşünmək çoxlarına, təbii ki, çətindir. Bütün bunlara rağmen bu gün Azərbaycan ədəbiyyatına maraq artmaqdadır. Güneydə demək olar ki, öz ana dilində işiq üzü görən kitablar ən azı kamiiyyət baxımından çoxalmağa üzrədir.

Həmşə olduğu kimi, 2019-cu ilin nəşrləri arasında seir toplulan üstünlük təşkil edir. Bu sıradan Duman Yalçının "Sevgiyə fatihə", Bəhrüz Sədiqin "Yaramı buğda bağlayır", İsmayil Xurraminin "Səsində məzarlıq qalınar", Xəlil Abdullahinin (Günəş oğlu) "Güzgü və heydarbala mənzuməsi", Xosrov Barışanın "Bütün yaşışlar darıxır", Əkbər Rızapur Məqsudlunun "Adamlara nə gəlib?!", Abbaslı Yəhyayevin (Elçiq) "Meşəyə balta grib" və başqa bu kimi seir kitabların adlarını çəkmək olar.

Tamamış Güney yazarı və tənqidçisi Cəmil Məric yazdığı ki, bütünü bilməyimizdən yazı sənətlərinə əsir olduq, ya da ideolojilərə kölə. Cənubi Azərbaycanda keçən əsrin 90-cı illərində qədər daha çox meydanlarda səslənən pafos, patetika ilə bəl, şüar xarakterli şeirlər üstünlük təşkil edirdi. Artıq onlar geridə qaldı... Bu xüsusiyyət artıq avanqard düşüncəli poeziyada görmək olmaz.

Güney Azərbaycan şəhirdə dövrün sosial və mənavi təsiri ilə baş vermış məzmun yenilikləri formaya, lirikanın ifadə imkanlarına da təsiriz qalmamışdır. Poeziyada, eyni zamanda nərsdə klassik ənənələrlə yanaşı, yarımadaya poetik fikri zəmində da nümunələr yaranıb. Bu gün bir çox cənubi şeirlər inşaları xalqın ən vacib mənavi qağıqlarını əks etdirir. Ancaq ifadə baxımından lirik əhval-ruhiyyənin bədii təsviri, sənətkarlığı fərdiyyəti, üslub əlvanlığı nəzərə qarşı. Bu, iki ədəbi təsirə baş verir. Bir tərəfdən Güney Azərbaycan ədəbi təcürbəsi, digər tərəfdən Avropa ədəbiyyatının, şeirin üslubları bu gün Güneydə ədəbi üslubların formalaşmasının əsas qaynaqlarıdır.

Güney Azərbaycan ədəbiyyatının yeni seir prosesi klassik quruluşdan tamamilə ayrılıbilməyə, keçmiş məhdudlaşdırıcı kontekstindən uzaqlaşmış. Köhnə məzmunu seir ortama nisbətən həm dil, həm də düşüncə və dünyagörüşü baxımından gözə qarşı gələndə dəyərlənir. Yəni addımlarla irəliləyən seir prosesinə dünyada gedən yeni ədəbi axınların mexanizmi təsiriz etməyə. Bu gün klassik Şərq seir növü qəzəl və olayca da qoşma janrı artıq öz yerini sərbəst seir formasına verir.

Örnəklərə müraciət edək. Güney Azərbaycan şairlər və yazıçıları xalqın arzu və diləklərini, qəhrəmanlıq tarixlərini məşhur tarixi abidələrinə, eləcə də bu diyarın məşhur tarixi, dağ və coğrafi adlara kitab edərək əsərlərində yansıtmışlar. Biriyyənin Ərka, Şəhriyyənin Heydərbaba və Səhənd dağlarına, Musavvi Ərdəbilinin Savalan dağına, eləcə də M.Şəbüstərinin Mişov dağlarına həsr etdikləri poemaların buna örnək göstərmək olar. Bu əsərlərdə şairlər abidələri və dağları cəmlənmiş, onların təmsalında ictimaiyyətin keçdiyi tarixi yolu, ondakı müxtəlif hadisələri, xalqın bugünkü həyat, düşüncə və sabahından söz açmışlar. Eynəli dağı Təbrizin tarixi boyu keçirdiyi bütün tarixi hadisələrin hədi olub. Tanınmış şair Əkbər Turabi Cəlalətlü "Eynəli el dağı" adlı poemasında bu diyara bir ayna tutub bütün tarixini əks etdirəməyə çalışır. Təbrizin simvolu olan Eynəli dağının sinəsində sonsuz sirlər, sözlər və heykəlləri vardır. "Cəlalətlü, bilirmən mən, atalarından, bəbalardan soragin var?" - deyə, dağı sözü çəkir.

Koronavirus Güneydə gənc şairlərdən də yarı keçmədi. Şeirlərinə də girdi, birinin işiq həyatına grib aparıb bir yolluq. Bu kitabı belə hələ işiq üzünə çıxmayan, lakin şeirləri dost-tənlərinin dilindən düşməyən Əli Qa-

Kitabın nəşri Əli Polad "Satira, yumor - istehza deyil, vəziyyəti, durumu ustalıqla anladan bir vasitədir" başlığı ön sözü yazır: "məqsədimiz xalqımıza sax olan və onu bütünü dönmələrdə və hor soraqıda diri saxlayan, yaşadan və ruhdan düşməyə qoymayan güllü, yumoru bir yerə toplayıb yemidən xalqa qaytarmaqdır.

Nə sirdirsə, Təbriz orda doğulanların qəlbindən heç zaman çıxır, ondan məkən və zaman baxımından nə qədər ayrılıb uzaq düşsələr də. Və çoxları da qələm, söz əhli olmasalar belə, sonralar mənavi və maddi sorsatları yaratmaqla xalqın quluğunda dururlar.

Əli Polad Azərbaycanı, Təbrizi heç zaman unutmur. Düşüncəsini, sərətini, sevgisini Təbriz və təbrizlilərə həsr edir. Azərbaycan ədəbiyyatında satira, güllü mədoniyyətinin yaranması ümumtürk eposu və Şərq ənənəsi ilə bağlıdır.

Kitabın altıncı və yeddinci cildində verilən aşiq yaradıcılığı, dastanlar, xalq tamaşaları, məzali Təbriz Şəki və Molla Nəsrəddin latifləri, güllü mədoniyyətinin qədimliyindən, xalq özünü idarəsindən, müdrüklüyündən xəbər verir. Epos təfəkkürü xalq oyunları, bayram mərasimləri, meydan tamaşasında özünü daha qəbətliq göstərir. İranda yaşayan

haq-gor olan Azor? şairlərin eyni zamanda hezəl-Gu dahi etmişdir. Və qəribdir ki, o qədər rətik hissiyat-t diniyyəyi müfir bir surətdə təsir-yab edən və karlılarını "qan aqlatmaq" istəyən şairlər, eyni zamanda komiklik də edirlər. Şairi Türk şüararı həm hallo-nüvis, həm də mudhikə-nüvisdirlər".

Azərbaycan dilinə məxsus olan bəzi özəlliklər başqa dillərdə bəlkə də yoxdur. Bu fikri şair Nazir Şərafəniyyə məxsusdur. Ona görə dilimizdəki özəlliklərdən biri də feillərin təsirini şiddətləndirmək, gücləndirmək üçün əl feillərin özündən yaradılan kölmörlərdir. Məsələn, şir-şir sıldırmaq, zir-zir zıldırmaq, hir-hir hırlırmaq və s. kimi. Bunu bir şeirdə əyani olaraq göstərir Ş.Nazir:

Yar vurdu qəlbimə yara, hir-hir hırlıdı, Göz yaşları üzərimə şir-şir sıldırıldı, Hansı tabira arz eyləndi şərhi halımı, Dizin qucaqladı, zir-zir zıldırıldı...

Orta əsr sufi qəzəliyyatında geniş yayılmış cinas Azərbaycan poeziyasında da daxil olub. Özəlliklə xalq şeirində cinas qafiyə geniş yayılmışdır. Formaca eyni, anıca mənaca müxtəlif sözləri təkəçə tapmaq yox, həm də qafiyə kimi işlətmək böyük sənətkarlıq

Cənubda ədəbi

dimxanıdan edir səhəbt. "Sarmaşıqlar şairi" adlandırıldı on. Bəlkə də bu şeirdə sarmaşığa lirik mənə qalın verdiyinə görə:

*Dəğdən endim düzə düşdümm
Səllərə üz-üzə düşdümm
Körpü saldım sarmaşıqdan
Keçdim seldən sənə sarı...*

*...Təkə bir sal divar qaldı
Aşanırmı, yıxanırmı...
Səni tar!*

Huşəng Cəfəri Vətənimizin Güneyinin səhəbtir. Xalq içində çox sevilən şair də Tovuz və onun ətrafındakı hadisələrə biganə qala bilməyib. 30 illə görünməmiş bir tarixi hadisə yaranan, xalqı sikkələyib oyadan, bir araya gətirən günümüzə əfsanələşən səhəbt Əşənir Polad Həşimövu hörmətlə anır, təzliklə Qarabağı qaytarmağı arzulayır. Öz işiq ilə sosial şəbəkələrdə böyük rəğbətə qarsılan səhəbtəyi seirindəki kövrək sətirləri ixtiyarlıya verir:

"Bəs siz ki, deirsiniz kaş Kərbəladə olaydıq...// Ay məddahlar, ay diñçilər, ay şairlərin gəlini da, bu da Meydan...// Bu nə işdi gəlini bəzdən...// Niyə verdiz qaçqallara meydan...// //Daşnaq deyir - Qarabağ bizimdir? //Ərmanınin zülmü başa qatacaq...// Bir gün Qarabağı Təbriz dolacaq...// //Qarabağ bizimdir, bizim olaçaq...//"

Təbrizdə "Bahardox" nəşriyyatında Əli Poladın tərtib edib çapa hazırladığı "Türk ədəbiyyatı və mədoniyyatında güllü, mizah və təniz" adlı kitabı çapdan çıxdı. Kitabda 600 Azərbaycan yazarının əsərlərindən örnəklər var. Yeddici cildli qəpaysan bu toplu kitablarında ilkin folklorlardan başlanmış, divan ədəbiyyatından tutmuş, çağdaş dövrümüzədək yaşayıb-yaradan şair, yazıçı və publisistlərin satirik əsərləri yer alıb. Hər bir kitabın səhəbtəyi Azərbaycan məşhur satirik rəsəmlərinin al-ıvan vəsfləri ilə bəzədilib.

bir çox türk tayfalarının, o cümlədən, Qaşqaz, Xorasan türklərinin ədəbiyyatı və folklorundan yumorlu səhəblərinin verilməsi də çox təqdirəlayiqdir və kitabı oxunaqlı edir. Dünyada yumorlu dənşişlər ilə seçilən xalqlar var. Bolqarıstanda Qəbrovo, Ukraynada Odessa, Azərbaycanda da Təbriz və Şəki yumorun güllü mərkəzləridir. Elə bir təbrizli çətin tapılır ki, duzlu, məzəli sözü, lətifəsi ilə dənşib ətrafındakıları güldürməsin.

Klassik ədəbiyyatımız, folklorumuz heç zaman yumoruz, güllüşüz olmayıb, onlarız ötməyib. Bunu kitabda ardıcılıqla izləmək mümkündür. Məhəbbət Gəncəvidən, Saib Təbrizidən, Zəfər Ərdəbilidən, Mirzə İsmayil Qasir, Məhəmməd Şəmdüz, Ağa Məsih Şirvani, Mirzə Nəbbi əfəndindən tutmuş Mir Mehdi Şükühiyə və başqalarına qədər.

Sifahi xalq ədəbiyyatımızda; bayatıda, qoşma, dastanlarda amaclar, zarafat, lətifə bəl-boldur. Təlxəklərin dilində, çayxanalarda, bazarlarda, dükanlarda xalq böyük güllü mədoniyyəti yarada bilib Şərdə müdrək şəhəbtəyi kimi tanınmış Molla Nəsrəddin, Bəxtəyi və Behlul Danəndə latiflərinin misilsiz rolu olmuşdur.

İranda və Azərbaycan tarixən din faktorı həmşə güclü olub. Ana dilinin məktəbdə, ictimai yerlərdə yaşaq olduğu dövrlərdə İranda yaşayan Azərbaycan türkləri mərsiyə deyə-deyə, övliyə-peyğəmbərləri vəsf edəndə dillərini qoruyub saxlaya biliblər.

Cənubi Azərbaycanda əl şairlər olub ki, digərələrdən fərqli olaraq həm mərsiyə, həm də satirik şeirləri ilə (M.Ə.Ləli, N.Şərafəni, H.Karimi və b.) şöhrət qazana bilib. M.Ə.Rəsulzadə bu ziddiyyəti belə açıqlayırdı:

"Bir bir əməlin aksü'l-əməli olur. Təbii-dir ki, müfirət dorəcəda ağılları bir qəvm də haq çə gülmək də istor. İlədə bu ehtiyac, nev-

sayılır. Güney Azərbaycanda Nasir Peykzadə (Nəcəarroğlu) "Cinas ustadı" adlandırılır. Nəcəarroğlu Aşiq Ələsgərin yolunu gedib üç-dörd tərkibli cinaslardan şeirlərində ustalıqla istifadə edir:

*Çox bənzərəm huluysa san
Yeməli dü, ya sən,
Güzüm qalub güldə mənəm
Siz gül olun, gül də mən.*

Rza Bərahəninin adı Azərbaycan oxucusuna çox tanış deyil. Kanadadan Toronto Universitetinin professoru R.Bərahəni İranda yeni ədəbi tənqidin bəyisi sayılır. Nobel mükafatına dəfələrlə nominant olan Rza Bərahənin əsərlərindən seçmələri tərtib və transliterasiya ilə, yaradıcılığında elmi oerklə (ingilis dilində də daxil) birlikdə fəlsəfə doktoru, dosent Pərvanə Məmmədli təqdim edir. Kitab Təbrizin "Bahardox" nəşriyyatında çap olunub.

"Bərahəni əsərlərindən seçmələr" adlı yeni kitab dünya şöhrətli mübirəç yazarı Azərbaycan oxucularına yaxından tanışmaq məqsədi daşıyır. Gərkməli rus yazıçısı V.V.Nabokov özü haqda yazdığı ki, başım ingiliscə, üroyim rusca, qulağım fransızca dənşir...". Bu sözləri Rza Bərahəniyə də aid etmək olar. Bəyini farsca, ırayı türkcə, qulağı ingiliscə dənşir təbrizli Rza Bərahəni..."

Kitabda farsca, ingiliscə, az da olsa azərbaycanca yazan Rza Bərahənin seir və nəsr əsərlərindən seçmələr, arşadramaları və müsahibələri yer alıb.

R.Bərahəninin "Ayazın cəhənnəm günləri" tarixi romandır. Bu əsərin baş qəhrəmanı Ayaz tariximizdə böyük iz qoymuş Mənsur Həlləcan prototipidir. "Ayazın Cəhənnəm günləri" romani Fransada böyük əks-səda doğurmuşdur. Bu kitab Fransada çap olunan sonra ölkədə on oxunan bestsellərləri sıyahısına düşmüşdür. Tənqidçilər bu əsəri Jan

Qenet və Ceyms Coys əsərləri ilə müqayisə edilirdi. Bir fransız rejissoru isə əsirin motivləri əsasında tamaşa səhnələşdirmişdi.

Tənqidçi Helen Sixousun bu romanı oxuduğu zaman gələciki fikirlər çox maraqlıdır: "Bələ əsərləri oxumaq düzəlməzdir. Əsəri öz dünyasından qaynayıb axan bu yazı oxumaq insana işgəncə verir. Əsər mənə cəhənnəmin nə olduğunu yadırtı. R. Bərahəninin cəhənnəmi gözəl və baxımlı bir saraydır. İran, türk və Qərb arxivləri ilə doludur. Ensiklopedik bilgiler və xatirələr yığımdır".

"Yurdumun sirləri" əsəri yazıcının doğulu bəy-başqa çatdığı Təbriz şəhərinə həsr olunub. Onun bütün əsərlərində Təbrizin adı qırmızı xətlə keçir. Yazıcı əsərdə Təbrizin tarixi, mədəniyyəti, orada yaşayanların özəl xüsusiyyətləri, xarakterləri, məşğulluq sahələri və s. qələmə alıb. Yaradıcılığı boyu Təbriz öz coğrafi mənasından çıxıb edibi mətnə çevrilib. Təbriz ədəbi kontekstdə yadırlıdır. "Azadə xanım və onun yazarı" əsərini tənqidçilər roman içində roman adlandırdılar. Əsərdə tarixin dərinliklərindən gəlib bu günkü səsləşən kultür, mif fragmentlər, çəşidli məqamlarda təzahür olunur. Roman İranda postmodernizmin ən parlaq nümunələrindən biridir.

bizim bir çoxlarımızı tanımayan, ancaq yazıcının yazdığı dövrə bol-bol istifadə olunan sözlər və ifadələrdir. Maraqlı budur ki, yazıcı bu fəzaya yeni qalınlar qataraq, heç də bəzi könd fəzalarında saxlamır".

Əsərdən örnəklərə nəzər salaq: "Altı dodadı itxirəyər buraxılıb sallandı, uzun sarı dişləri göründü. Ağzından axan xırıncı su dodadından süzülüb qırılmadan vərə çatdı. Görkəmli, yelkənə oxşar boynu ildırım vurmuş paldıtaq yıxılıb qınından asılmışdı. Qaçları cana gəldi. İlk dəfə sağ qıcı dözdündən düşüb büküldü. Şumlayan divar kimi özünü buraxıb yərə sərələndi. Xamtda yandı xırıncısına, narakı quruyğunu da qaharıb saqqılıyla endirdi..."

Bugünkü nəsr əsərlərini müqayisə edib on yaxşı əsəri seçmək istəsək, heç şübhəsiz, Ruqqəyyə Kəbirinin nəsrinə öndə gələr.

Demokratik bir toplumun yazı janrının möhür nəsr olduğunu vurğulayan tanınmış tənqidçi-yazar Eyyaz Taha Ruqqəyyə Kəbirinin nəsrini çox yüksək dəyərləndirir yazır: "Ruqqəyyə Kəbirinin öyküləri, romanları estetik həzzi ilə yanaşı, bu baxımdan önməlidir. Son vaxtlar Güneydə onun qardaş peşəkər bədii nəsr yazan olmamışdır. Buna vətəndaş toplumun gerçəkləşməsinə doğru atılan addım kimi baxmalıyıq. Bunu alışqanalmalıyıq".

Azərbaycanda uşaq ədəbiyyatında boşluğun mövcud olduğu həmişə məlumdur. Güney Azərbaycanında da uşaq ədəbiyyatının zəif inkişaf etdiyini bildiren nəsir B. Xəlilqınındeyinə görə, bu sahəni daha da genişləndirmək, inkişaf etdirmək lazımdır. Daha çox nəğillərin çap olunmasına üstünlük verən B. Xəlilqiyə görə, nəğillərdə çox maraqlı rənglər və bədii formalar seçilir. Tarixi və yarımtarixi rəvayətləri uşaqların yazı səviyyəsinə uyğun təsvir edilir.

Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı bu günə kimi fərqli inkişaf mərhələsi keçmişdir.

Güney Azərbaycanında bu işi Mirzə Həsən Rüşdiyyə, Cabbar Əsgərzadə (Bağçasın) başlanmış, Həbib Sahir, Morziyyə Üskiyi, Haşım Tərlan, Əlirza Nəbdi və Həbib Fəryab davam etdirmişlər. Samad Behrangisi isə Güney Azərbaycanında uşaq ədəbiyyatının bənisi sayılır. Onun uşaqlar üçün yazdığı əsərlər ölkəmizə dünya şöhrəti gətirmişdir.

1978-1979-cu illər İran İrqləbindən sonra milli ədəbiyyat, uşaq ədəbiyyatı ilə bağlı boşluqlar aradan götürüldü və bu sahədə günlən işlər sürətlənməyə başladı. Həsən Rüşdiyyənin, Saməd Behranginin başladığı missiyaları Hüseyn Feyzullahi, Haşım Tərlan, Həbib Fəryab, Əkbər Azad, Zöhrə Vəfayı, Murtuza Məcidfər, Ramin Cahangirzadə, Nürəddin Müqəddəm, Bəhrəm Sədi, Məliha Əzizpur, Süsən Novadizirzi, Xosrov Barışan və digər uşaq yazarılar davam etdirirdi.

Bu gün uşaq ədəbiyyatının Güneydə də vənəçiləri yetərincədir. Bu sahədə yazılan əsərlər də çox ümidvericidir. Yuxarıda adını sadaladığım yazarılar bərabər L. Kəhali, S. Xiyavi, R. Quluzadə, M. Tului, S. Rza Hüseyin, M. Əli Əgər, Araz və Deniz Əmanilər, M. Nəjad, P. Muğanlı, S. Tur, M. Müqəddəm, H. Fətəhi, Ə. Zəncanlı və başqa addım çəkə bilmədiyim gənc yazarıların uşaq qəlbinə yol tapan əsərləri çöxdür.

Güney Azərbaycanın Muğan bölgəsində dünyaya göz açan Ramin Cahangirzadə bu gün uşaq ədəbiyyatının öndünə gedən gənc yazarılardandır.

İnternet əsrinin uşaqlarının marağını təmin etmək üçün yazıçı çox ciddi oxumalı, öyrənməli, gərgin yaradıcılıq axtarışları aparmalıdır. R. Cahangirzadə adı adaman görüb seze bilməyəcəyi bir tobi mənzərə görürsünüstə ustaca poetik açıqlayıcı təsvirə çevirməyi bacarır uşaq şeiri yarada bilir.

Müəllif kitablarında uşaqların əməli öyrənməklə yanaşı, onların zehninini gelişməsinə səy göstərir. Yazılarında boşeri dəyərlərin törənmünü, vətən və millət sevgisini yansıdıraraq əməli dirlin mənimsənilməsinə və milli mədəniyyətə maraq oyadır.

Onun şeirlərini müvəzə dairəsi olduqca rəngarəngdir. "Rəqəmlər", "Əlifba" əsəri uşaqlar sayları və hərfli tə qavramğa, "İlin fəsiləri" isə təbiəti yaxından tanımağa kömək edir. Onun yazdığı bu əsərlər səmimiyyəti, dirlin şiriniyyəti, rəvanlığı və orijinal üstüblü ilə diqqətli cəlb edir.

Milli folkloru, təbiət mənzərələrini, ecazkar təbiət hadisələrini sirlərini bilən və sadə dilə açan sair "Dörd fəsil" serində hər fəsilin özəllikləri ifadəli bir dilə qələmə alır. Saralmışam əzəldən// payız düşər sözləmə söyləyən sair, payız gözəl bir qıza bəzədir: //Hamdan mən doğulanam, //Gəlmisən nəğmə yazam//.

Say anlayışı qədim zamanlardan insanlarda əvvəlcə barmarqlarla başladı: "üç əgər, yeddi qoyun, iki balıq"... Daha sonra barmarq yerinə çubuqlar qullanıldı. Ramin Cahangirzadə "Rəqəmlər" kitabında ədədlərə bağlı oyloncolu fikirlər söyləyir, uşaqların zehni

həkk olsun deyə onları uqurla şeiri formasına salır. Bir sayı üçün yazır: //Birin yoldışı olma, //Həmişə o tək olar//.

İki sayı ilə əlaqədar şeiri parçası isə lap tapmaca kimidir: //Nö sifr, nö də bildir, //Birlə üçün arası//.

Uşaqlarda riyaziyyatı maraqlı artırməq isəyən müəllif, onları bu mövzuda bildiklərini yoxlamağa səsləyir.

Bələcə, ədədlərin öyləncəli-keçyli izahı 10 sayına qədər davam edir.

Bələcə uşaq, dilimiz incoillərini, həkəya və şeirdən sonra ilk oxuduğu, çəştidyi, şiriniyyəti hiss etdiyi, o dirlin musiqisini və incoillərini öyrənməyə başlayır. R. Cahangirzadə uşaqların ürəyinə gedən yolu asanlıqla tapmağı bacır. Onun "Əlifba" kitabında bütün deyilənlər əksini tapan bily.

Onun yazdığı düşmərlə kiçiyəçli oxucunu istəy-istəməz pıncılamaya vadar edir. Bu baxımdan "Pinti", "Tərpəqədən bitən gülüş" və "Elay durur ayağa" pıncısləri uqurlu təsir bağışlayır. Onun "Pinti" musiqili pıncısləri uqurlu təsir bağışlayır. Onun "Pinti" musiqili pıncısləri uqurlu təsir bağışlayır. Onun "Pinti" musiqili pıncısləri uqurlu təsir bağışlayır. Onun "Pinti" musiqili pıncısləri uqurlu təsir bağışlayır.

Başqa bir uşaq yazarı Bəhrəm Əsədinin dil şiriniyyəti və təsvir etdiyi inandırıcı əhvalatlarla kiçiyəçli oxucuları ələ alıb onları anlama səviyyəsinə yazmağı bacır. Onun uşaqlar üçün yazdığı "Yağdı yağış", "Həyvanları tanıyaq", "Gün qıxdı", "Əl-ələ, düymə dələ" və b. əsərlərdəki sözlər son dərəcə aydın, sadə, cümlələr qısa və anlaşıldır, çünki onları dirləməklə uşaq danışmağı öyrənir.

Nəsir və publisist Şəhrəm Zəmani "Azərbaycan ədəbiyyatının sosioloqiyası" adlı kitabında 1978-1979-cu illər İran İrqləbindən üzli bəzi yazılan romanları sosioloji baxımdan araşdırır. Əsər aradan öten 40 il müddətində yazılmış bütün nəsr əsərlərini qapsayıb.

Yazır 242 illik zaman kəsiyini 4 bölüme ayır: tədqiqatçı araşdırmaçı Avropanın tanınmış ədəbiyyat nəzəriyyəçiləri Lüsən Qoldman və Corc Luqan fikirlərindən faydalanır. Bu araşdırma ədəbi cəmiyyətin sənət zövqünün və siyasi durumunun ədəbiyyatı necə yönlətməyini şahidi oluruq.

Kitabda gələn nəticələrdən biri də budur ki, 1990-cı ildən yaranan modern ədəbiyyat dalgaları hələ şeirin uzun əsərlərdən bəri hokm sürən klassik formasını və məzmununu dağtımğa yanaşı, özünü keçmişdə çox az hallarda yazılmış roman, povest, həkəya, dramaturgiya kimi ədəbi növlərin nəsr janrında da smayib.

Əli Əsgər Dirlis XIV əsərdə Təbrizdə yaşayıb-yaradıb. "Dirlis qəzəlləri" kitabında Təbrizli Əli Əsgər Dirlis qəzəlləri toplaını. Dirlis təxəllüsünü götürən Əli Əsgər Çorabəçidi ələmədə təbrizli Dirlis kimi tanınmışdır. Ə. Dirlis əsərləri həm öz, həm də sonrakı dövrlərdə oxunub dəyərləndirilmişdir. Təsədüfi deyil ki, böyük ustad sair Məhəmmədhüseyn Şəhriyar, Məsrudə dəvərindən tanınmış şeiri Əbdüllühsəyn Xazin və bir çoxları onun şeirlərini nəzərə və bəzətməyə yazmışdır. Əli Əsgər Dirlis qəzəllərini Qulmraz Muxlis toplaıyib çap etdirmişm.

Ötən 2019-cu ilin mənzərəsi fonunda Güney Azərbaycanında olan ədəbi proselə bağlı imkan dirlimə təsəvvürə və fikir yazılmağa səy göstərdik. Daha çox sayılıb-seçilən yazarıların əsərlərindən örnəklər verib, təhlili etməyə çalışdıq.

proses - 2019

Rza Bərahəni fars ədəbiyyatının poetik axtarılanından bəhs edərək göstərir ki, onun zənginləşdirən, ədəbiyyata yenilik gətirən tərklər olmuşdu. Bərahəniyə görə məsnəvi janrını fars ədəbiyyatına tərklər gətiriblər. Rza Bərahənin bu fikrindəki həqiqət öndədir ki, istər qəzəl olsun, istərsə də digər ədəbi formalar həmsində onun yaranan müəllifin milli kimliyi öz möhürünü vurur. Hər bir janrın inkişafında onun yaranan xalqa yanaşı, hətta başqa dildə də forma, janr öz milli düşüncə elementlərini yaşadır. Ona görə də fars şeiri, fars ədəbiyyatı həndəvərində Azərbaycan səpkisi, Azərbaycan üslubunun mövcudluğu fikrini irəli sürənlər haqlıdır.

R. Bərahəni də türk tofəkkürünü fars ədəbiyyatında inkişaf etdirən yazıcılarındandır.

"Əlif Nuranlı" təxəllüsü ilə tanınan Əhməd Sadiqi Əsrəfinin həkəyolərindən ibarət kitabı yazıcının vəfatından 30 il sonra "Savalan igidləri" nəşriyyatında işıq üzli görüb Əlif Nuranlıın bir üstünlüyü o idi ki, o Güneydə az yayılmış ədəbi janrın - nəsrin yazarı idi. Bildiyimiz kimi, Pəhləvi dönməsinə əməli dirlin milli ədəbiyyatın yazılıb yayılmaına başqı altında olub. Nuranlıın ən önəmli özəlliyi əsərlərində gözə çarpan antropoloji baxışla bağlıdır. Əlif Nuranlıın yaradıcılığını araşdırmağa cəlb edən tanınmış tənqidçi və sair Hümmət Şahbazi yazır: "Ümumiyyətlə, Əlif Nuranlıın həkəya fəzaları kənd mühitində olaylaşır. "Qızıl atım" həkəyosində "atlıqç" fəzasını qabartmaq, onun ətrafında işlədiyi kəlmə və anlayışlar hər bir oxucunu təəcəbləndirir. Bələ ki, həkəyada bu gün bizlərə tanış olmayan yərkəxi görünən bələ: vəryan, yığnı, noxta, xamıt, maydan, qulan, qanç, dayca, bəxov, cıd, qəşv, çul, uğan, uzongı, xəşə, siyozı və bu kimi ifadələr işarə edilib.

Bunlar on səhifəlik həkəyada, həkəya və nəsr axarı, yerli-yerində işlənen və bu gün

Tənqidçi Kəbirinin nəsrinin dil baxımından problematik olmadığını qeyd etsə də, azacıq olsa da, onun yazılarında bəzi qrammatik yanlışlıqlar görmək, bəzən də başqa dirlin hegemoniyasını sezmək olur, - deyə fikrini bildirir.

Tənqidçinin bu fikri ilə də razılaşmaq olmur: "Ruqqəyyə Kəbirinin başqa üstün yönü əxlaqi xarakteridir. Şarlatanizmə, kor nifrətlərə, ədəbi qruplaşmaların meydan oxuduğu bir vaxtda əxlaqi yaşamaq insanlığın başlıca şərtidir".

Züleyxa Nəil (Siyamxani Bozqurd) "Sizanaq" adlı əsəri "mətn içində mətn" prinsipi ilə yazılıb. Kitabda iki həkəyə göz önünə gəlir, başqa sözlə desək, bir nəsrin içindən bir başqası yaranıb.

Həkəyada azərbaycanlı ailəsinin həyatındakı bir epizod qələmə alınıb. Əsərdə bir qədər iş yerindən evə dönüb pillakənlərlə evə qalın zaman qırdı çirdikdə gözəlmədiyi və duraxana qarşılaşır. Yeni ağlına sığışmayan, daşıya bilməyəcəyi bir hadisə ilə üzələyir. O, orı tərəfindən aldandılmışdır. Onun sevgisinə, hissələrinə xeyanət olmuşdu. Bələcə, hirsəndəmi və ya cəsarətsizlikdən məni qapını açıb qırı girmişdi. Evdən ayrılıb baş verənləri unutmaq üçün doniz qırdığına bir ev kirayə etmişdi.

Tutduğu evin anbara oxşar otağında yarıncığı bir ələmə olma keçmiş və onun ardını yazmağa başlamışdır.

Elmira, Xəlid və onların qızı Lələ bir xoşbəxt ailə həyatı yaşayırdılar. Bu sad, xürrəm yaşamaq olan məsəd ailəni dağıtmağı planlayırdı qız deyildi.

Əsərdə düşündürücü, öyrədici kəlamalar az deyil:

"Bozi adamlar da cıvaz, sizanaq kimidirlər, onları sıxıb çixartmaq lazımdır. Qaldıqca irinliyib özi çürüdəcek, özlərinə yer eləyəcəklər. Sonra o yerə sağılda da bilməyəcəksən..."